

ДМИТРИЄВ
Євген Євгенович

УДК 339.984

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЯПОНІЇ В
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

JAPAN BANKING SYSTEM LIQUIDITY MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF
NATIONAL FINANCIAL SECURITY PROVISION

асистент кафедри
міжнародної
економіки ДВНЗ
"Українська академія
банківської справи
НБУ", м. Суми

У статті розглянуто особливості побудови та функціонування банківської системи Японії в розрізі управління ліквідністю банківських установ. Банківська система Японії в меншій мірі постраждала від світової фінансової кризи за рахунок існування пулу ліквідності, який і забезпечив фінансову безпеку країни під час нестабільності на зовнішніх ринках.

В статье рассмотрены особенности построения и функционирования банковской системы Японии в разрезе управления ликвидностью банковских учреждений. Банковская система Японии в меньшей степени пострадала от мирового финансового кризиса за счет существования пула ликвидности, который и обеспечил финансовую безопасность страны во время нестабильности на внешних рынках.

The article describes features of structure and functioning of the banking system of Japan in the context of liquidity management in banking institutions. The Japanese banking system has been less hit by the global financial crisis due to the existence of a liquidity pool, which provided financial security of the country in times of instability in foreign markets.

Ключові слова: ліквідність, банківська система, фінансова безпека, управління ліквідністю

Ключевые слова: ликвидность, банковская система, финансовая безопасность, управления ликвидностью

Keywords: liquidity, banking system, financial security, liquidity management

ВСТУП

Сучасний економічний та фінансовий ландшафт посткризової світової економіки характеризується значною волатильністю ринків та нестійкістю відновлення економічного зростання. Фінансово-економічна криза почала розгортатися з банківського сектору, а отже, і основні зусилля міжнародного співтовариства були спрямовані на перебудову світової фінансової та банківської систем задля недопущення подібних криз у майбутньому. З цією метою Базельським комітетом з банківського нагляду були розроблені рекомендації, які отримали назву Базель III. Принциповою новизною даного документу є те, що вперше на міжнародному рівні розробляються загальні вимоги до стану та управління ліквідністю банківських установ. В докризовий період проблема ліквідності для банківського менеджменту більшості національних економік була неактуальною, оскільки надлишок ліквідності на зовнішніх ринках дозволяв з легкістю компенсувати її нестачу у внутрішньому банківському секторі. Проте світова фінансова криза продемонструвала, з якою легкістю можуть зникати джерела фінансування, провокуючи шоки ліквідності для економіки.

Проте не всі країни світу в період фінансової кризи та після неї зазнали негативного впливу проблеми ліквідності на фінансові інституції. Особливо в даному випадку є економіка Японії, що,

залишаючись третьою за величиною економікою світу, майже два десятиліття перебуває в стані стагнації. Можна було б очікувати, що ослаблена перманентною кризою банківська система більше постраждає від наслідків світової нестабільності. Проте дана гіпотеза не підтверджується емпіричними даними. Під час кризи банківський сектор Японії не поніс значних втрат, а за деякими показниками навіть спостерігається зростання. Відповідно постає питання, які саме особливості управління ліквідністю банківської системи Японії забезпечили фінансову безпеку національної економіки.

Проблемі управління ліквідністю банківських систем присвячена значна кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед вітчизняних науковців, що займаються розробленням даної проблематики можна виділити наступних: В.І. Міщенко, О.І. Петрик, І.В. Сало, А.В. Сомик, С.О. Шульга, та ін. Серед іноземних дослідників особливо необхідно виділити праці таких авторів, як: М. Корнетт (M. Cornett), Дж. Макнат (J. McNutt), П. Страхан (P. Strahan), К. Гудхард (C. Goodhart), А. Девенпорт (A. Davenport). Проте і до сьогодні проблема управління ліквідністю як фактором, що забезпечує фінансову безпеку країни, не знайшла висвітлення в науковій літературі, достатнього для її вирішення.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є аналіз сучасного стану управління ліквідністю банківської системи в контексті забезпечення фінансової безпеки країни на прикладі банківського сектору Японії.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці спеціалістів Банку Японії та Світового банку, статистичні матеріали японських банків, ресурси Internet, нормативно-правові акти Банку Японії. При проведенні дослідження використано методи аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення інформації щодо побудови та функціонування банківської системи Японії.

РЕЗУЛЬТАТИ

В структурі економічної безпеки країни значне місце займає безпека фінансово-кредитного сектору або фінансова безпека. Без сумніву, жодна економічна система чи суб'єкт економіки не може існувати без фінансів, більше того, за влучним висловом М.М. Єрмошенка, фінанси є кров'ю економіки. Таким чином, підтримка достатнього рівня фінансової безпеки – одне з найважливіших завдань для держави та суспільства в цілому, оскільки зачіпає всі рівні економічних відносин і має вплив як на загальну макроекономічну ситуацію в країні, так і на окремі галузі, підприємницький сектор та сектор домашніх господарств. І особливо гостро проблема забезпечення фінансової безпеки постає в періоди економічних криз.

Під фінансовою безпекою країни можна розуміти ступінь захищеності фінансових інтересів держави,

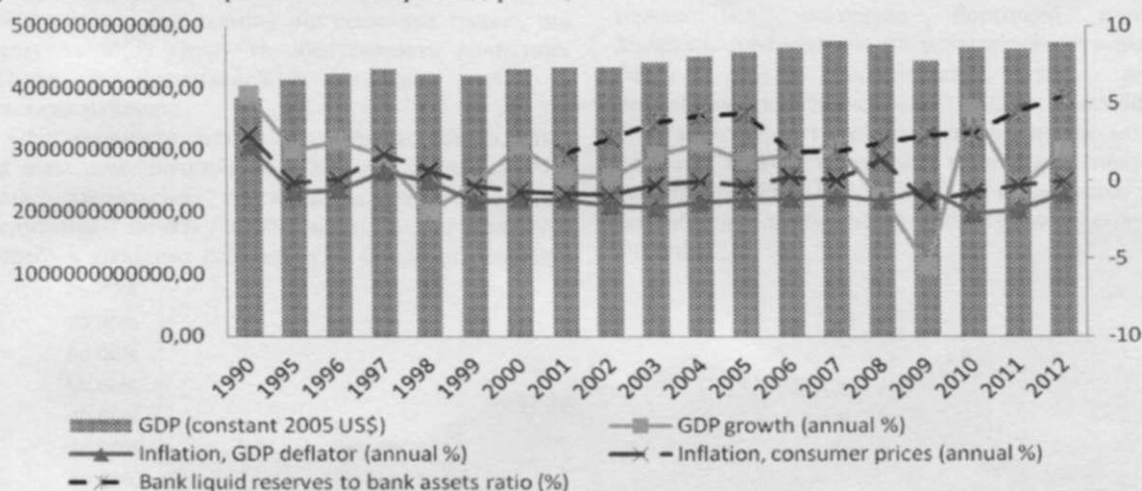

Рис. 1. Динаміка основних індикаторів економічного розвитку Японії у 1990-2012 рр. [Джерело: World DataBank World Development Indicators [2]]

Проте, незважаючи на нестабільну економічну ситуацію, банківській сектор Японії показує позитивну динаміку розвитку. Як свідчать емпіричні дані, індекс співвідношення ліквідних резервів та банківських активів в банківській системі Японії демонструє постійний ріст, починаючи з 2007 року після його падіння у 2004-2006 рр., при чому позитивна тенденція залишалась і в 2008-2009 рр. під

стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, спроможністю держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, шляхом виконання зобов'язань і забезпечення соціально-економічного розвитку [1].

На фінансову безпеку країни значно впливає стан банківського сектору, а саме стан та методи управління його ліквідністю. Адже саме збалансованість вільної ліквідності в банківському секторі здійснює вплив на доступність кредиту, волатильність валютних та фондових ринків і, таким чином, на всі складові фінансової безпеки.

У даному випадку особливу зацікавленість викликає стан банківської системи Японії, що сформувався під впливом економічної кризи, яка почалася з колапсу японської фінансової бульбашки у 1991 році (так зване втрачене десятиліття).

Економічне становище Японії характеризується стагнацією та майже постійною дефляцією (рис. 1). Економічне зростання, що характеризується приростом реального ВВП, нестабільний та в середньому перебуває в діапазоні 0-2% за рік. Під час кризи з усіх найбільш розвинутих країн Японія зазнала найбільших втрат ВВП – так, в 2009 році його негативний приріст склав 5,52% (для порівняння втрати Європейського союзу за аналогічний період склали – 4,3%, а Сполучених Штатів – 3,1%).

час гострої фази кризи, коли тиск на банківську систему був максимальним. Треба зазначити, що саме в 2009 році фондовий ринок країни просів до найбільшого за 27 років мінімуму, індекс Nikkei 225 10 березня 2009 р. склав лише 7054,98 пунктів [3]. Але навіть за таких умов банківська система змогла наростити свої активи з 7686020 млн. єн на кінець 2007 р. до 8907632 млн. єн у 2013 році при тому, що

середньорічні темпи приросту залишались стабільними і були на рівні близько 1-1,5% за рік [4].

З огляду на вищесказане, постає питання, яким чином банківська система змогла протидіяти такому тиску та не втратити ліквідність у той час, коли банківські системи більшості інших країн, які не функціонували до цього в умовах кризи, відчули значну втрату ліквідності.

Можна стверджувати про існування певних особливостей управління ліквідністю в японській банківській системі, які були частково сформовані, по-перше, стагнацією економіки, а, по-друге, мають свої корені в менталітеті та традиціях японців.

Особливості управління ліквідністю в банківській системі можна розподілити на дві великі категорії: по перше, особливості побудови самої банківської системи, а по-друге, особливості функціонування Банку Японії – центрального банку країни, у сфері регулювання ліквідності.

Банківська система Японії в контексті структури активів та пасивів характеризується такими особливостями:

- висока частка депозитів;
- значна частка високоліквідних цінних паперів, які у разі необхідності можуть виступати забезпеченням або заставою;
- обмежений обсяг умовних зобов'язань.

Японську банківську систему можна умовно поділити на дві частини, які відрізняються як за розміром активів, так і за фінансовою потужністю, проте характеризуються спільними тенденціями. До однієї групи відносяться банки, які в більшості випадків входять до холдингів кейрецу і розміщені в великих містах, на відміну від сільських банків, що формують іншу групу та обслуговують приватних клієнтів, які проживають у невеликих містах та сільських районах.

Слід зазначити, що як для великих банків, так і для сільських, починаючи з другою половиною 90-х років, характерне перевищення депозитів над кредитами. З початку 1990-х великі банки відчували потребу в ліквідних коштах, яка в більшості випадків

задовольнялась через короткострокові запозичення на міжбанківському ринку. Однак, починаючи з другої половини 90-х та до сьогодні, у великих банків спостерігається перевищення депозитів над кредитами. Це пояснюється декількома факторами: по-перше, насиченням реального сектору економіки кредитними ресурсами та, по-друге, зменшенням потреби реального сектору в кредитних ресурсах за рахунок загального спаду економіки [5].

Причому історичні дані свідчать про те, що різкий притік/відтік депозитів не характерний для банківської системи Японії. Спеціалісти Банку Японії стверджують, що навіть депозити до запитання є стабільною базою фінансування. Треба зазначити, що депозити до запитання (demand deposit), які складаються з поточних (current deposit) та заощаджувальних (saving deposit) депозитів, становлять значну частку в депозитах банків Японії. Індекс плинності депозитів, тобто відношення депозитів до запитання до усіх депозитів, в Японії складає 62,46% у 2013 році, що є досить значною величиною. Проте, як вже зазначалось вище, неохайність японців піддаватися банківській паніці та традиційна спрямованість на зберігання вільних коштів на депозитах, створює умови для стабільної бази фіндування та пулу ліквідності в банківській системі Японії.

Високоліквідні цінні папери в інвестиційному портфелі японських банків представлені більшою мірою державними та муніципальними цінними паперами, як продемонстровано на рис. 2. Причому їх частка як в інвестиціях банків, так і в загальних активах має тенденцію до зростання. Така ситуація пояснюється, по-перше, борговою політикою держави, спрямованою на розширення внутрішнього боргу замість зовнішнього, та, по-друге, привабливістю державних цінних паперів для банківського сектору. Дані цінні папери можуть з легкістю використовуватися в операціях прямого та зворотного РЕПО, а також бути заставою у разі потреби при ломбардному кредитуванні з боку Банку Японії.

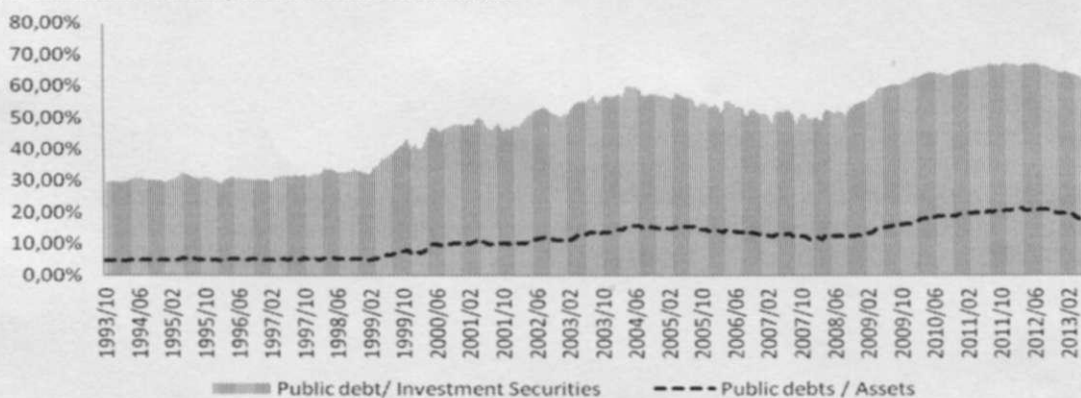

Рис. 2. Динаміки зміни обсягу державних цінних паперів у структурі інвестиційного портфеля та в загальних активах японських банків [Джерело: Власні розрахунки автора на основі даних Банку Японії]

Література

1. Фінанси: курс для фінансистів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15931106/finansii/finansova_bezpeka_derzhavi
2. The World Bank Development Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>
3. Інформаційне агентство Bloomberg інформація про індекс Nikkei 225 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/quote/NKY:IND>
4. Bank of Japan Financial Institutions Accounts(FA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat-search.boj.or.jp/>
5. Liquidity Risk Management in Financial Institutions Following the Global Financial Crisis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2010/data/fss1007a.pdf
6. Denis Blenck, Harri Hasko, Spence Hilton and Kazuhiro Masaki The main features of the monetary policy frameworks of the Bank of Japan, the Federal Reserve and the Eurosystem [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispar09b.pdf>
7. The Basic Discount Rate and Basic Loan Rate [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.boj.or.jp/en/statistics/boj/other/discount/discount.htm>